

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogika

**JAK ŽÁCI OBORU KADEŘNICTVÍ
VNÍMAJÍ PRAVIDLA CHOVÁNÍ VE
TŘÍDĚ, VE ŠKOLE A VE SVÉM
ŽIVOTĚ**

Bakalářská práce

Eva Hausnerová

Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Vedoucí práce: Mgr. Michal Dubec

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Jak žáci oboru kadeřnictví vnímají pravidla chování ve třídě, ve škole a ve svém životě*“ vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Plzni, 30. červen 2014

.....

Zde bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Michalovi Dubcovi za odborné vedení, vlastní připomínky a návrhy. Děkuji svým žákům za trpělivost a ochotu při vyplňování dotazníků pro praktickou část práce. Mé díky také patří celé mé rodině a blízkým, kteří mi po celou dobu podporovali.

Zadání

ÚVOD.....	1
1 Teoretická část.....	3
1.1 Proč jsou tu pravidla.....	3
1.1.1 Smysl pravidel v životě.....	3
1.1.2 Smysl pravidel ve třídě.....	4
1.1.3 Zkušenosti s pravidly.....	5
1.1.4 Motivace žáků k tomu, aby pravidla dodržovali.....	6
1.1.5 Stimulace, povzbuzení žáků k dodržování pravidel.....	7
1.2 Přístup k pravidlům.....	9
1.2.1 Srovnání přijímání pravidel dospělého s dospívajícím studentem.....	9
1.2.2 Přístup dospělého člověka k pravidlům.....	9
1.2.3 Přístup žáků k pravidlům.....	10
1.2.4 Vhodné formy a metody k zavádění pravidel.....	11
2 Praktická část.....	14
2.1 Specifikace výzkumu.....	14
2.2 Výzkumný vzorek.....	14
2.3 Hlavní výzkumný cíl.....	14
2.4 Formulování hypotéz.....	15
2.5 Volba metody výzkumu.....	15
2.6 Vyhodnocení dotazníků.....	17
2.7 Vyhodnocení hypotéz.....	27
2.8 Závěr výzkum.....	28
Závěr.....	30
Resumé.....	31
Summary.....	32
Seznam literatury.....	33

ÚVOD

„MOTTO:

„Svoboda není možná bez autority, jinak by se proměnila v chaos. A autorita není možná bez svobody, jinak by se proměnila v tyranii.“

Stefan Zweig

Vztahy založené na vzájemné důvěře, úctě a respektu jsou pro soužití a vzdělávání nezbytné. Každý učitel má zájem, aby jeho výchovné i vzdělávací působení bylo co nejefektivnější. Učitel vzdělává a vychovává. Podstatou, cílem výchovy je cesta k vytváření vztahů ve společnosti. Při vzdělávání si žáci osvojují poznatky, dovednosti, staví si žebříček svých hodnot. Vzdělávání je výsledek výchovy. Mezi učitelem a žákem existuje vzájemné působení vychovatele na vychovávaného. Učitel by měl být sebevědomý s dávkou exhibicionismu a empatie. Měl by být spravedlivý, pečlivý, důsledný a trpělivý. Z pozice autority má právo trestat. Nezanedbatelné jsou učitelovy morální kvality. K uplatňování priorit potřebuje i pravidla. Ve škole jsou dána školním řádem, školským zákonem a vyhláškami. Pravidla, která řídí sociální skupinu, jsou většinou založena na respektu a vzájemné důvěře jejich členů a dávají jim pocit jistoty. Pro děti jsou jistota, řád a důvěra ve vztazích velmi důležité. „Náčileti“ mají velmi kritický pohled na společnost jako takovou, nerovnoprávnost a nespravedlnost požadují nekompromisně napravit. Pravidla, jež mnohdy odsuzují a často ani nevyužívají, jsou pro ně nejen nástrojem této nápravy. Chápu je jako smysluplné a předvídatelné. Výchova k dodržování pravidel začíná v rodině. Od nejútlejšího věku je dítě vedeno k poznání, že bez dodržování daných příkazů a zákazů to v životě nejde. Pravidla mu stanoví mantinely chování a s nimi i pocit jistoty a bezpečí. Po celou dobu vývoje se dítě snaží zjišťovat, zda tyto mantinely stále platí a ověřuje tak pevnost daných pravidel. To má velký význam pro jeho harmonický rozvoj a pro utváření celkového vztahu k pravidlům jako takovým. Poznání, že aktivita vychovávaného je velmi významná ve struktuře pedagogických procesů, je v posledních desetiletích dokládáno velmi četnými empirickými psychologickými, pedagogicko-psychologickými a pedagogickými výzkumy.

Pedagogické jevy a procesy jsou svou povahou velice složité, dynamické a historicky podmíněné. Pedagogický proces se projevuje jako komplexní a strukturovaný. Spojují se v něm cíle, obsah, metody a prostředky, vzájemná součinnost jeho účastníků. Z hlediska objasňování vnitřní struktury výchovných jevů a procesů není jejich povaha vyjádřena ani pouze poznáním a rozbořením činnosti vychovatele, ani pouze rozbořením psychiky vychovávaného, ani obou jako dvou paralelních stránek (Skalková, 2004).

V druhé, praktické části se snažím prostřednictvím dotazníku s otevřenými otázkami zjistit, jak studenti vnímají smysl školních a třídních zavedených pravidel. Na závěr shrnuji poznatky z dotazníků a vyhodnocuji tyto výsledky.

1 Teoretická část

1.1 Proč jsou tu pravidla

1.1.1 Smysl pravidel v životě

Trpíme úzkostmi a obavami od nepaměti, a proto hledáme jistoty. Máme potřebu vyhýbat se chaosu, ohrožení, násilí, něčemu neznámému či neobvyklému, co vypadá hrozivě. Chceme se skrýt před nebezpečím, protože máme potřebu vlastního teritoria. Můžeme prožívat ohrožení jak fyzické, psychické tak i sociální. Pocit ohrožení tedy můžeme spojovat se všemi oblastmi přirozených lidských potřeb. Máme také potřebu být ochraňováni a aktivně se vyhýbat ohrožení nebo se mu nějakým způsobem ubránit. Potřebujeme důvěřovat blízkým osobám, že nás nezradí, neopustí, ale naopak, že nás budou chránit. K uspokojení našich potřeb bezpečí patří pocit, že věci se dějí předvídatelným způsobem, že platí určitý řád tedy pravidla. Proto je pro děti tak důležité stanovení hranic. Pro děti je jistota a řád jedno z nejdůležitějších věcí v životě. V rodině vše začíná, rodina má dětem dávat jistotu, důvěru a základy do života.

Pro žáky jsou pravidla nástrojem, přestože je mnohdy odsuzují. Školní kolektiv je také místem vzniku sociálně patologických jevů - šikany, toxikománie, rasismu, vandalismu, xenofobie a záškoláctví. Jedním z cílů pravidel zakotvených ve školním řádu je zamezit vzniku těchto jevů. Žáci by měli chápat jejich smysl a také vědět, jak se chovat, když jsou pravidla porušována. Děti potřebují pevné potvrzení hranic bez lamentací a výčitky. Neměly by se srovnávat a neustále obviňovat i z jiných porušených pravidel. Nespolehlivé a nepevné hranice vyvolávají v dětech pocit nejistoty a ohrožení. Je zjištěno, že existuje výrazná souvislost mezi úzkostí a agresí.

Co nejdříve je proto doporučeno mluvit s dětmi o pravidlech, limitech, řádu a dávat jim příležitost, aby se na jejich tvorbě podílely různými způsoby. Proto bychom měli stanovovat s dětmi a ne bez dětí. Aby pravidla fungovaly, musí tedy splňovat základní předpoklad, a to vytvářet je se všemi, kterých se to týká. (Kopřiva et al., 2005).

1.1.2 Smysl pravidel ve třídě

Každý den našeho života se setkáváme s mnoha různými pravidly, jejichž dodržování je nezbytné pro fungování celé společnosti (pravidla slušného chování, pravidla českého pravopisu, pravidla silničního provozu, pravidla her aj.). Můžeme říci, že pravidla nám dávají pochopit, co se od nás očekává, jak se máme chovat, co dělat a naopak čemu se vyvarovat, abychom se nedostali do problémů. Školský systém má taktéž jasně nastavená pravidla, která vycházejí z legislativy našeho státu a jsou zakotvena ve školním řádu. Díky němu žák ví, že do školy musí chodit včas, je povinen plnit pokyny pedagogických pracovníků, svoji nepřítomnost ve škole písemně omlouvat, nosit si do výuky učební pomůcky, předkládat učiteli žákovskou knížku, neničit školní majetek atd. Také ví, že v případě porušení těchto ustanovení jej čekají příslušné sankce. Jsou však oblasti pravidel, které školní řády nepokrývají dostatečně, a to jsou pravidla ošetřující vztahy a společné soužití v třídních kolektivech. Žáci se sice dozvědí, že nesmí jiného žáka bít a brát mu věci, protože je toto chování v rozporu se zákonem, co dalšího je ale třeba dělat pro respektující a přátelské prostředí ve třídě, se již ve školním řádu nedoče. Proto je tolik významná práce třídního učitele a žáků na vlastních třídních pravidlech (Dubec, 2007).

Pravidla a postupy soužití a fungování ve třídě stanovují očekávání, co mají žáci dělat, co dělat nemají a jak se chovat. Postupy stanovují, jak provádět konkrétní úkoly a činnosti. Obecně platí, že lidé se obecně řídí pravidly, na jejichž tvorbě se mohli sami podílet. Z toho důvodu je důležité, aby se na vytváření některých pravidel mohli podílet samotné děti, a to v také míře, které odpovídá jejich vyspělosti a dosavadním zkušenostem (Čapek, 2010).

Hlavní funkcí pravidel ve třídě jsou klid pro získávání vědomosti, rovná příležitost pro všechny a vymezení faktorů pro prevenci sociálně patologických jevů. Šikana, toxikománie, rasismus, vandalismus, xenofobie a záškoláctví vedou k omezení, ubližování a ponižování fyzickému i psychickému touží každý výchovný pracovník odstranit. Neklid způsobovaný mluvením, smíchem, okřikování, dohadováním se, boucháním pomůckami, hlučnost, neposlušnost, podvádění, manuální činnosti nesouvisející s vyučováním, nevhodné poznámky, pošťuchování spolužáka, útoky (slovní) na učitele, zesměšňování učitele, pošklebky, odepření poslušnosti, odmlouvání učitelům, poškozování zařízení a vybavení školy, drobné (větší) krádeže, záškoláctví, nevhodné a hrubé chování vůči sobě

Invazíem i vůči učitelům, neuposlechnutí pokynu patří mezi jevy, které narušují pedagogický proces. Pravidla ve třídě jsou podmíněna zaměřením školy, osobnostmi žáků i učitelů. Cílem pravidel ve třídě je, aby žák chápal proč je ve škole – třídě a proč jsou pravidla třídy a řád školy. Žáci by měli vědět jak se chovat, když jsou pravidla porušována a akceptovat vlastní porušování těchto pravidel.

Zavádění nových pravidel je nejvhodnější na začátku školního roku, kdy jsou žáci na nová pravidla vnímavější a nevhodné vzorce chování nestihly propuknout. Jako praktické se ukazuje rozvíjet u žáků různé aspekty spoluřízení a spoluzodpovědnosti na úrovni tříd. V otázkách třídních pravidel lze stanovit správce, kteří budou průběžně hlídat dodržování zavedených pravidel. Správcovstvím může být pověřena malá skupina žáků. Zvolí si konkrétní pravidla, o které se chtějí starat. Pečovat o pravidlo znamená, sám se ho snažit dodržovat a ve chvíli, kdy ho někdo poruší, na to reagovat (Čapek, 2010).

1.1.3 Zkušenosti s pravidly

Pokud skupina lidí tráví společně více času, začne jednotlivcům, případně skupinám vadit, některé jevy tykající se přímo jich nebo ostatních.

„Obecně platí, že se lidé raději řídí pravidly, na jejichž tvorbě se mohli podílet, než těmi, které nemohli ovlivnit. Ve školách fungují i pravidla, která jsou dána posláním škol, či obecnými požadavky na bezpečnost žáků. Na formulaci těchto pravidel se žáci nepodílejí. Některá z nich přímo nesouvisejí s jejich potřebami (Dubec, 2007).

Dodržování pravidel je základní věc, která se uplatňuje ve skupině lidí, kolektivu. Výklady stejných nebo podobných pravidel se mohou v různých skupinách lišit (např. škola, pracoviště, zájmová skupina). Je potřebné se předem aktivně ptát, aby nedocházelo k nedorozuměním, chybným rozhodnutím či jednáním, které mohou vyústit v konflikt. Každé pravidlo je nutné si vyjasnit předem jak a proč je tak nastavené. Je však problém zajistit, aby byla užitečná a současně přijatelná všemi zúčastněnými.

Nejvhodnější způsob nastavení pravidel je zapojení všech zúčastněných. Pokud budou členové kolektivu spolutvůrci třídních pravidel, lze předpokládat, že budou mít snahu je dodržovat.

1.1.4 Motivace žáků k tomu, aby pravidla dodržovali

Motivace (z latinského *movere* – hýbati, pohybovat) je jednou ze základních podmínek efektivního učení, protože může mít pozitivní dopad na koncentraci žáků, paměťové pochody, výdrž u učení, rychlost a hloubku učení, apod. Vychází z vnitřních a vnějších zdrojů. Vnitřní motivační dispozice jedince tvoří především jeho potřeby, vnější motivační dispozice se nazývají popudy. Potřeby jsou dispoziční motivační činitelé, projevující se pocitem vnitřního nedostatku nebo přebytku (Holeček et al., 2003).

Součástí naší vrozené biologické a psychické výbavy je, že můžeme fungovat na základě vnitřních pohnutek, na základě vlastního hodnocení co chceme, potřebujeme nebo máme dělat. Když vidíme jasný smysl a užitečnost svého konání, děláme, co je třeba dělat. Nečekáme, že nám za to někdo něco dá. Platí to pro celý náš život, jak dětství, tak v dospělosti. Pod slovem „motivace“ chápe mnoho dospělých lidí přinucení. Podle stylu, který při tom používáme, se pak o motivaci obvykle hovoří jako o negativní nebo pozitivní převaha jednoho nebo druhého typu ovlivňuje celkový styl výchovy. Rozlišování motivace na negativní nebo pozitivní je pak ve výchově slepou uličkou (Vágnerová, 2010).

Rozdíl mezi vnitřní a vnější motivací je, že z vnitřní motivace děláme to, co sami chceme, co nás zajímá, co nás baví. Vypadá to, jako bychom s vnitřní motivace dělali hlavně příjemné činnosti. Vnitřní motivace souvisí hlavně s našimi potřebami. Pro větší porozumění motivace i dospělých mějme na mysli, že vnitřní motivace má silné zdroje v základních vnitřních potřebách a také zvnitřněných hodnotách. Vnější motivace se zakládá na vnějších pobídkách. „Udělám to pro odměnu, nebo abych se vyhnul nepříjemnostem“. Stručně řešeno to, co bychom jinak nedělali, v čem nevidíme valný smysl. Co neuspokojuje vlastní potřeby. V životě je často vnější a vnitřní motivace často namíchaná. Lidé tak někdy často přičítají úspěch ve vnější motivace a nerozeznávají tu vnitřní. Vnitřní motivace, pokud je silná, může odolat i vlivy vnější motivace. To platí i pro pravidla, pokud vycházejí z vnitřní motivace a z vlastních zájmů, jsou pro nás akceptovanější. Pomocí vnější motivace lze naučit žáky různým dovednostem. Otázkou však je, zda a jak je později opravdu využít (Holeček et al., 2003).

Podmínky pro udržení vnitřní motivace

- smysluplnost
- spolupráce
- svobodná volba
- zpětná vazba

Je dobré vědět, co udržuje vnitřní motivaci, a dbát, aby učení dětí provázaly právě tyto podmínky (Kopřiva et al., 2005).

1.1.5 Stimulace, povzbuzení žáků k dodržování pravidel

Za účelem stimulace se používají pochvaly, povzbuzení a vyjádření respektu, důvěry a dodržování pravidel mezilidských vztahů. Pochvala je pozitivní prohlášení o osobě, výsledku práce nebo myšlence, které je učiněno buď soukromě, nebo veřejně. Chvála je typicky, ale ne výlučně, získávána v souvislosti s dosažením nějakého úspěchu. Pochvala přispívá ke kladné a otevřené atmosféře ve třídě i k budování sebeúcty žáků. Vede k dobrým a produktivním vztahům mezi učiteli a žáky. Chvála je i projevem uznání za podaný výkon a povzbuzením žáků k větší vstřícnosti, tvořivosti a nápaditosti.

„Povzbuzení je jedna z důležitých forem pozitivní zpětné vazby při učení. Má funkci poznávací (žák se např. dozvídá, že postupuje správně) a motivační (žák bývá mírně odměňován za dosavadní snahu, je u něj navozen prožitek úspěchu a je pobídnut pokračovat dále). Povzbuzení může změnit aspirační úroveň žáka; při častějším používání může ovlivnit vnitřní jistotu o správnosti činnosti, zvýšit žakovu sebedůvěru, posílit seberegulaci učení“ (Průcha et al., 2001).

U mladších žáků převládá vnější motivace, navozování aktivit zvnějšku (největší motivační účinek mají vnější motivy, především pochvala a trest). S postupujícím věkem, kdy kladou jisté nároky sami na sebe, prosazují svůj zájem a svou vlastní vůli, formuje se u nich systém vnitřní motivace. Tento přechod od vnější motivace k vnitřní v návaznosti na svoje poznatky a zručnosti. Velký význam pro rozvíjení motivace žáku k učení prostřednictvím vnějších motivačních činitelů má motivační působení odměn a trestů. Učitel může adekvátním uplatňováním odměn a trestů ve vyučování ovlivňovat formování

vztahu žáka k učení. Odměny a tresty působí jako následky dosaženého výsledku činnosti už během výkonu i v době přípravy na něj, a to prostřednictvím očekávání, proto jsou velmi důležitou složkou motivace. Učitel však musí vědět, s jakou frekvencí a intenzitou je má používat, aby na dítě působily co nejúčinněji. Vedle výše zmíněného musí učitel věnovat zvláštní pozornost i těm motivačním činitelům, které negativně ovlivňují školní výkon. Patří mezi ně zejména nuda a strach ve vyučování. Tyto vlivy - pokud je učitel svým pedagogickým působením nedokáže odstranit, způsobují, že se žák ve škole necítí dobře, nerad ji navštěvuje, pracuje neefektivně, případně se nechce učit vůbec, protože je frustrovaný z neuspokojování svých potřeb.

Žáci, kteří se hůře učí, mají výrazně sníženou úroveň motivace a regulace. Specifika motivace žáků se slabším prospěchem - učících se pod úrovní svých možností se vyznačuje tím, že u nich převládají motivy vnější (vlivy rodičů, spolužáků, učitelů). V pozadí zůstávají vnitřní učební činnosti (Nakonečný, 2009).

K výraznějším změnám v motivační struktuře dochází v období puberty. Posilují se vnitřní motivy a z vnějších zůstávají jako výraznější motivační činitel jen rodič. Základní příčina nepřiměřené úrovně a struktury motivace žáků spočívá v interakci tří činitelů:

- a) škola, osobnost učitele, vyučovací styly a úkoly
- b) osobnost žáka
- c) rodina, celková atmosféra rodiny, vztahy uvnitř rodiny

Polovina až dvě třetiny žáků, kteří se slabě učí, by mohli z hlediska svých schopností dosahovat lepších výsledků. Nedosahují jich však proto, že nemají ke škole a práci ve vyučování pozitivní motivaci. Mezi žáky, kteří se dobře učí, je přibližně jedna třetina těch, kteří nedostatek schopností kompenzují motivací, vůlí atd. Hlavními prostředky výchovného ovlivňování procesů motivace v učební činnosti žáka jsou především učební úkoly a učitel, který neustále motivuje žáka k samostatné a tvořivé činnosti. Učební činnost je jedním z důležitých momentů rozvoje motivační sféry žáka. V průběhu učení, pod vlivem aktivních učebních činností, v souvislosti s celkovým vývojem osobnosti se může měnit pozitivním nebo negativním způsobem struktura motivace k učení. Může dojít i k přeměně počáteční převážně vnější motivace na motivaci převážně vnitřní.

1.2 Přístup k pravidlům

1.2.1 Srovnání přijímání pravidel dospělého s dospívajícím studentem

Adolescenti hledají „opravdové hodnoty“, které by byly trvalé a nezpochybnitelné, a proto by je mělo význam dodržovat. Pokud jsou seznamováni s pravidly, mají potřebu přemýšlet o jejich smyslu. Pokud je přijmou, nespokojí se jen s jejich proklamací - chtějí, aby byla skutečně dodržována (Vágnerová, 2010).

Na rozdíl od dospělých se vyhýbají konfrontaci vlastní osoby, kolektivní analýze prožitků a pravdě o sobě, stydí se. S rodiči a učiteli bojují o vlastní prostor, hledají svou cestu - životní styl, žebříček hodnot.

1.2.2 Přístup dospělého člověka k pravidlům

Dospělost je určena biologicky a je spojena s ekonomickou samostatností, sociální prestiží, sexuální zralostí. Znaky dospělosti jsou samostatnost, svoboda vlastního rozhodování a chování, zodpovědnost ve vztahu k druhým lidem, za své činy, sebejistota, sebedůvěra. Dospělý je schopen kompromisu. Je sebekritický – je schopen akceptovat kritiku. Smiřuje se s faktem, že problémy bývají složité, nejednoznačné, v průběhu se mění. Dospělý jedinec má tendence k harmonizaci vlastních potřeb s potřebami jiných. Morální uvažování a vztah k normám ovlivňuje i aktuálně převažující společenská očekávání. Ve vztahu k adolescentovi definitivně ztrácí privilegované a nadřazené postavení. Dospělý člověk má tendenci k logickému přístupu. Pravidla přijímá bez výhrad, pokud Mají hrozící sankce pro něj dopad. Respektuje pravidla i v případě, že neporozumí jejich významu, ale nenarušují jeho důstojnost a respektují je ostatní. Alibisticky neplýtávají energií za změnu.

1.2.3 Přístup žáků k pravidlům

Období adolescence trvá přibližně od 15 do 20 let s určitou individuální variabilitou (zejména v oblasti psychické, sociální, vzácněji i somatické). Jedinec je čím dál víc akceptován jako dospělý a zároveň se od něho očekává odpovídající chování. Adolescent vnímá vlastní tělo jako součást vlastní identity. Žáci jsou v tomto věku ve stádiu – autoidentifikace – adolescenti si sami vybírají hodnoty a normy, k nimž chtějí být loajální a nepřijímají automaticky to, co jim rodiče či společnost nabízejí. Pro žáky je typická flexibilita a schopnost používat nové způsoby řešení. Preferují jednoznačná, zásadní a rychlá řešení, která vedou k jistotě, kompromis je chápán jako řešení obecně méně kvalitní a nepříliš žádoucí. Uvažují logicky správně i o sobě, ale často se dopouští chyb, které vyplývají z jejich ukvapenosti a zbrklosti. Činí závěry na základě okamžitého impulzu. Názory ostatních lidí jsou pro ně důležité, dosud přetrvávají pochybnosti o vlastní hodnotě. Důležité je k někomu patřit, cítí se silnější a nemusí být zodpovědní za svá jednání. Učí se od skupiny potřebné sociální strategie. Sounáležitost se skupinou spolu utváří generační alternativní kultury. Např. tvorba graffiti, skejt'áci. Někteří adolescenti, zklamáni svými rodiči, vrstevníky a nakonec i hodnotami společnosti, hledají opravdové ideály a hodnoty, stávají se členy náboženských sekt – potřeba silné autority nebo náhradními prostředky – alkohol nebo drogy, hledají citové prožívání. Negativní přístup, ztráta motivace bývá důsledkem nevyhovujícího rodinného zázemí a nízkého sebehodnocení. Pokud nemůže získat pohlazení, provokuje, aby dostal aspoň „pohlavek“. Postupně se vyrovnává vztah s rodiči, ztrácí statut dítěte. Novou rolí je profesní uplatnění. Učni rezignují na intelektuální rozvoj. Dívky demonstrují svou atraktivitu, protože svou profesní roli chápou jako nutné zlo. Rodiče představují pro adolescenta model určitého způsobu života, který by je měl čekat v dospělosti (Vágnerová, 2010).

Na základě své osobnosti a svých znalostí reagují žáci rozdílně na učitele, právě tak rozdílně, jak rozdílně jednají učitelé. Zpravidla bývají reakce žáků adekvátní k chování učitelů (přátelskost učitele vede k navázání přátelskosti s žáky, ovšem ne absolutně).

1.2.4 Vhodné formy a metody k zavádění pravidel

Učitel vybírá z mnoha forem a metod k zavedení pravidel tu, nebo ty, které jsou vzhledem k situaci optimální. Možností je zakomponovat tvorbu některých pravidel do školních vzdělávacích programů. ŠVP je dokument sloužící učitelům a vedoucím pracovníkům škol, koordinátorům tvorby školních vzdělávacích programů, studentům a učitelům fakult připravujících učitele a všem zájemcům o vzdělávací reformní změny k podpoře, inovaci vyšší efektivity výuky a celého procesu výchovy. Jedná se o „živý“ dokument, který se ověřuje praxí. Pokud učitel odborného výcviku přijme novou filozofii ve vzdělávání, bude tvůrčí osobou, která při pedagogické práci s žáky s využitím svých profesních znalostí. Podle vzdělávacích obsahů a podmínek ve své skupině dovede v programech uspořádat cíle do integrovaných bloků integrovaných smysluplných bloků.

Jak již bylo zmíněno, mnoho zbytečných konfliktů vznikají, když něco požadujeme náhle, bez přípravy, nebo když to dospělý požaduje na základě své mocenské pozice a jeho požadavek je nepředvídatelný. Není pak divu, že děti protestují a snaží volit cestu úniku. Řádem a zaváděním pravidel lze předejít těmto nedorozuměním. Zvláště pro často opakující se situace. Obecně základním pravidlem pro vytváření pravidel je popsat problém – cíl a vyzvat ostatní, aby došli ke společnému závěru (Kopřiva et al., 2005).

K přípravě pravidel můžeme využít jednu z nejoblíbenějších metod a to je tzv. brainstorming. Pochází z anglického brain – mozek a storm (bouře). Východiskem brainstormingu je metoda. Probíhá ve skupině přibližně 5-20 osob. Pokud budou zaváděna pravidla ve třídě, stanoví se vedoucí, v tomto případě nejspíše učitel, který sdělí skupině problém. Skupina potom vymyslí co největší množství nápadů, názorů, které by mohly vést k odpovědi na vyřešení problému. Pravidla jsou, že nesmí být žádný názor kritizován, skupina se snaží vymyslet co největší počet myšlenek a názorů. Nápady mohou být i nereálné. Je potřeba u této metody mít dostatek času. Všichni jsou si rovnocenní. Všechny vyprodukované nápady se zaznamenávají a všichni je mohou mít stále na očích. V druhém kole se názory hodnotí (Holeček et al., 2003).

Tvorba skupinových pravidel je činností, která také podporuje kooperaci skupiny, podporuje soudružnost žáků ve třídě. Motivuje členy skupiny k dosažení společného cíle (Čapek, 2010).

Další alternativou můžou být učitelem zadávané aktivity např. modelování situací. Je to jedna z afektivních forem zjednodušení důležitého problému pomocí názorného předvedení vnější činnosti. Vytvořený model může být zároveň vyřešením vlastním

vyřešením úlohy a využití po nich následující reflexe. Řešení rozporů, dialog a diskuse může také pomoci k tvoření a zavádění pravidel. Jejich stanovení, formulace a stanovení pro a proti může velmi výrazně ovlivnit konečný výsledek (Holeček et al., 2003).

Hry a aktivity, při kterých se používá tématu pravidel, poskytují také důležitou zpětnou vazbu pro pochopení a zvnitřnění pravidel.

Pokud vytváříme pravidla týkající se chování žáků, neměli bychom zapomínat např. pravidlo:

- dodržujeme stanovená pravidla
- pokud na něco nestačíme, požádáme o pomoc
- respektujeme se
- chováme se slušně
- pomáháme si
- chodíme včas na pracoviště, do školy
- nepůjčujeme si nic bez cizího dovození
- neničíme cizí majetek
- zdravíme se
- udržujeme pořádek na pracovišti, ve škole
- nemluvíme hrubě a nechováme se hrubě

Pravidla se zaznamenávají písemnou formou, které jsou vidět např. v dílnách, laboratořích a ve třídě. Pokud jsou stanovená pravidla ve vzdělávacích institucích, žák by se jimi měl řídit po celou dobu svého pobytu. Pravidla jsou otevřeným dokumentem, ke kterému by měl mít přístup každý zúčastněný, aby se s nimi mohl seznámit. Pravidla se mohou dále modifikovat dle daných okolností. Při příležitosti hodnocení se kontroluje dodržování nastavených pravidel. „*Dobrá pravidla jsou ta, která nám pomáhají, abychom se cítili bezpečně a pohodlně*“ (www.tydenik.skolství.cz).

V procesu tvorby pravidel je důležitý rozvoj sebepoznání žáků. Objektívni sebepoznání umožňuje člověku důvěřovat sám sobě i ostatním, být si jistý sám sebou. Žák,

který si je jistý sám sebou, je otevřený k poznávání, je schopen se rozhodovat. Zpětná vazba je nezbytná pro efektivní zapamatování zavedených pravidel. Zpětnou vazbu pro učení nezbytně potřebujeme. Na podkladě četných zpětných vazeb mohou žáci upravit svoji činnost. Má tu výhodu, že nehodnotí osobu, ale činnost žáka. Zpětnou vazbu můžeme dostat od člověka, který o dané činnosti něco ví (Kopřiva et al., 2005).

Důležitý je zde pozitivní vztah učitele k žákům a vzájemná důvěra. Problémem může být autoritativní učitel, který poskytuje zmírněné mechanismy sebekontroly nebo úplně chybí (Vališová et al., 2011).

Všeobecně platí, že zavádění jasných a stručných pravidel jsou snazší pro pochopení dětí. Mají-li být pravidla efektivní, nemělo by jich být mnoho. Doporučuje se formulovat pravidla v pozitivních větách, neboť v oblasti lidské komunikace na ně žáci reagují lépe než na negativní formulování. Negativní formulace navíc nevypovídá o tom, co má žák vlastně dělat. Pozitivní informace naopak říká, jaké chování se od něj očekává (Dubec, 2007).

Nastane-li situace, že žák opakovaně porušuje pravidla, je důležité s ním o jeho chování hovořit, rozvíjet diskusi o motivech jeho chování. Cílem rozhovoru by měla být dohoda mezi učitelem a žákem, ze které bude vyplývat určité optimální řešení pro obě strany. *„Dobře, domluvíme se, že se budeš snažit toto pravidlo dodržovat, jinak bych tě musel stanovit nějaký trest, za 14 dní se sejdeme a probereme, jak se ti dodržování pravidla daří“*. Sankce by měly přijít až jako vynucovaný nástroj pro případ, že nefungují ani opětovné rozhovory a ani uzavírání dohod. Měly by být stanoveny tak, aby zmenšovaly dopady chování, které jsou udělovány. Pokud tresty postrádají logiku, prudce klesá jejich dlouhodobá činnost. Smyslem je rozvíjet žáky v tom, aby uměli dělat věci správně, protože chtějí oni sami, nikoliv proto, že se bojí trestu (Dubec, 2007).

2 Praktická část

2.1 Specifikace výzkumu

Na učilištích se bohužel setkáváme s nekázní mladé populace, které jim komplikují pracovní cíle. V poslední době a v některých profesích existuje nedostatečná profesionální motivovanost žáků ke studiu. Tímto průzkumem se proto budu snažit, přijít na to jestli žáci chápou nastavená pravidla na pracovišti praktické výuky. Jestli znají smysl a význam pravidel. Chci porovnávat dodržování pravidel, četnost jejich porušování, názory žáků na nastavená pravidla na pracovišti. Budou dotazováni žáci prvního a druhého ročníku. Na základě analýzy dotazníkového šetření by mohla být učiněna náprava k tomu, aby se pravidla dodržovala. Ráda bych chtěla možné získané informace využít v pozici učitele odborného výcviku.

2.2 Výzkumný vzorek

Jako výzkumný vzorek jsem si vybrala žáky prvních a druhých ročníků oborů kadeřník Střední školy živnostenské v Plzni. Praktická výuka se nachází na adrese Křimická 3. Plzeň. Tito žáci mají už určité zkušenosti se školním řádem, který je nastavený pro odborný výcvik. Výzkumu se zúčastnilo 60 žáků ve věku od 15 do 18 let. K výzkumu došlo ve vyučování odborného výcviku v měsíci lednu a únoru 2014.

2.3 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním cílem mého výzkumu je zjistit a analyzovat, zda žáci znají smysl zavedených pravidel v praktickém vyučování, a zda tyto pravidla dodržují.

2.4 Formulování hypotéz

V dotazníkovém šetření se hodlám zabývat odpovědí na následující hypotézy:

H1: Předpokládáme, že žáci II. ročníku lépe znají smysl pravidel než žáci I. ročníku.

H2: Předpokládáme, že pokud ze strany učitele dochází k důsledné kontrole pravidel, jsou více dodržovány žáky.

2.5 Volba metody výzkumu

Pro získání informací jsem použila metodu dotazníkového šetření. Dotazník je způsob písemného kladení otázek a hromadného získávání písemných odpovědí. Zvolila jsem ho z důvodu efektivity - během krátké doby lze získat velký počet dat. Dotazníky byly vytvořeny za účelem získání přehledu o názorech a postojích žáků k zavedeným pravidlům. Otázky dotazníku jsou voleny jako otevřené. Otázky jsem formulovala tak, aby byly pro žáky jednoduché a srozumitelné.

Ukázka dotazníku:

Dobrý den, ráda bych Vás požádala, zda můžete z důvodu mého výzkumu týkajícího se problematiky pochopení smyslu pravidel odpovědět na následující otázky. Otázek je celkem sedm. Otázky jsou otevřené, a proto můžete svobodně vyjádřit a napsat svůj názor podle vlastních představ.

Děkuji za vyplnění, Eva Hausnerová.

<i>1. Která pravidla, která se týkají výkonu praxe, znáš? Napiš co je jejich smyslem?</i>
<i>2. Která pravidla se podle tebe na pracovišti nejčastěji porušují?</i>
<i>3. Jaké pravidlo na pracovišti by se dle tvého názoru v případě porušení dalo tolerovat proč?</i>
<i>4. Jaké pravidlo na pracovišti se dle tvého názoru, v případě porušení tolerovat nedá a proč?</i>
<i>5. Jaké jsou podle tebe nejčastější příčiny porušování pravidel?</i>
<i>6. Jakým způsobem řeší tvůj učitel situaci, když dojde k porušení některého zavedeného pravidla na pracovišti?</i>
<i>7. Navrhni, co by mohlo podle tebe pomoci, aby byla pravidla na pracovišti dodržována?</i>

2.6 Vyhodnocení dotazníků

Otázka číslo 1: Která konkrétní pravidla, která se týkají výkonu praxe, znáš? Napiš, co je jejich smyslem?

Odpovědi:

1. ROČNÍK

Nejčastější odpovědí u žáků byla odpověď, že v prostorách a blízkosti školy je žákům zakázáno kouřit a manipulovat s otevřeným ohněm. Jako druhé pravidlo, které uznávají, že jejich pracovní oděv, který používají, musí být bílé kalhoty, bílý plášť a zdravotní obuv také bílé barvy, v souladu s hygienickými předpisy. Takto jasně odpovědělo 40% žáků. Dost mě překvapilo, že zhruba 10% žáků si nedokázalo vzpomenout na žádné pravidlo, které je na pracovišti zavedené. Dalších 10 %, žáků odmítlo na téma znalosti pravidel odpovídat, prý je to nezajímá a nikdy zajímat nebude. Jako druhé pravidlo chlapci určili, že je zakázáno nošení, držení distribuce a zneužívání návykových látek v celém areálu školy. Zbytek 40 % žáků se velmi dobře uvědomuje pravidlo, které zakazuje používání mobilních telefonů po celou dobu praktického vyučování. Dále tito žáci napsali do dotazníku pravidlo zákaz gelových nehtů. A toto pravidlo platí po celé tři roky praktického vyučování.

2. ROČNÍK

Zde žáci odpovídali jednoznačněji, zhruba 60% žáků určilo pravidlo, že musí docházet na pracoviště praktického vyučování pravidelně a v čas podle stanoveného rozvrhu hodin. Dále svoji nepřítomnost na pracovišti musí ten den telefonicky omluvit. A nejpozději do tří dnů omluvit svoji nepřítomnost písemně nebo emailem. Jako druhé pravidlo těchto 40% žáků druhého ročníku uvádělo, že musí chodit na praktickou výuku včas. Musí být vybaveni příslušnými pomůckami, a to je náradí k tomu, aby mohli vykonávat praktickou výuku. Zbytek žáků z druhého ročníku často uvádělo pravidlo, kdy musí být řádně a vhodně oblečení a upraveni. Také si pamatovali pravidlo, kdy jsme jim jako učitelé odborného výcviku doporučovali nenosit do vyučování větší částky peněz

nebo cenné předměty. V ojedinělých případech si pamatovali, že mohou o jejich úschovu požádat učitele odborného výcviku.

Analýza odpovědí:

Mezi prvním a druhým ročníkem jsou odpovědi rozdílné. Je znát, že mezi žáky jsou věkové rozdíly, žáci druhého ročníku v průměru ve věku 17 a 18 let jsou vyspělejší a to ukazuje i na jejich odpovědi. Kdy jako hlavní pravidlo uváděli přípravu pomůcek a nářadí na praktické vyučování. Neboť druhé ročníky už pracují na zákaznicích a bez potřebného vybavení by pracovat nemohli. Je poznat, že žáci druhého ročníku jsou o něco vyspělejší a zodpovědnější. Zhruba u deseti žáků prvního ročníku, kteří mi odmítli odpovídat, jsem to čekala. Jsou to žáci z problémových rodin. Rodiče o ně nejeví žádný zájem. Většinou se jedná o žáky z rodin neúplných. Žáci mají často střídavou péči, kdy jeden týden jsou u matky a druhý týden u otce. Tito žáci si ani neuvědomují, že bez nastavených pravidel to v životě nebude fungovat. Nemají z domova zažité povinnosti, které musí plnit. Snažíme se jim vysvětlit základní pravidla. Chceme je po nich, aby je plnila, ale je to často dost náročné vysvětlování. Pokud máte na praktickém vyučování 30 žáků ve skupině a musíte se jim plně věnovat, pak jsou tihle žáci pro vás dost velká zátěž. Občas si říkám, že by potřebovali individuální přístup.

Otázka číslo 2: Která pravidla se podle tebe na pracovišti nejčastěji porušují?

Odpovědi:

1. ROČNÍK

Zhruba 50% žáků prvního ročníku byla jasná a velmi rychlá odpověď, že se nejčastěji porušuje pravidlo používání mobilního telefonu na pracovišti. Tito žáci vůbec nechápou smysl vzniku tohoto pravidla a to je důvod proč pravidlo nerespektují. Jako další pravidlo uvedli používání vulgárních výrazů. Dalších 20 % žáků uvedlo, že se nejčastěji porušuje pravidlo kouření, které je zakázáno v objektu budovy a také před budovou praktického střediska. Dále je porušováno pravidlo, pozdních, příchodů do výuky a 10% žáků mi na tuto otázku nebylo schopno vůbec odpovědět. Zbýlých 20% žáků se shodli na pravidle špatné připravenosti na praktickou výuku. Kdy zapomínají nosit osobní ochranné pracovní prostředky, které žákům poskytují při praktické činnosti bezpečnost zdravý.

A dále tito žáci mají problémy dodržet pravidlo včasného omlouvání své nepřítomnosti na pracovišti praktické výuky.

2. ROČNÍK

Zde žáci odpovídali jednoznačněji, zhruba 60% žáků porušuje pravidlo používání mobilního telefonu na pracovišti, tohle pravidlo absolutně neuznávají a berou ho jako naprosto nesmyslné. Nechápu důvod, proč nemůžou používat svůj mobilní telefon k vyřizování osobních věcí. Dále tito žáci porušují pravidlo kouření před budovou praktické výuky. Kdy podle nich je to jejich věc, neboť si ničí své zdravý. A nikdo nemá právo jim v tom bránit. Zhruba 10% žáků dělá problém dodržet pravidlo nošení čistého, vyžehleného a bílého pracovního oděvu. Jen 10% žáků odpovědělo, že častým porušením pravidel je používání vulgárních výrazů. Jedna žákyně mi napsala, mně osobně to přijde jako nehoráznost mluvit vulgárně. Nejhorší podle ní je se bavit vulgárně před klienty, které k nám chodí na praktickou výuku na stříhání. Uvedla, že je to o to horší, že k nám chodí převážně starší klientela, která vulgárnost odsuzuje nejvíc. Dalších 20% uvedlo, že mají problémy s dodáním omluvenky za zameškanou absenci na pracovišti. Kdy omluvenka se musí donést nejpozději do tří pracovních dnů. A jako další pravidlo uvedli tito žáci, porušení pracovní kázně v ohledu například dohadování se před klientem kdo je na řadě a kdo půjde zákazníka ostříhat. Dokonce jedna žákyně opět dodala, že je to neprofesionální, dále velmi trapné pro zákazníka. Také si uvědomila, že tím nevhodným chováním přicházíme o zákazníky a oni jako žáci pak přicházejí o peníze. A zbytek žáků odpovědělo, že nemají žádný problém z dodržování pravidel, která jsou dána na pracovišti, tudíž nemají důvod je porušovat.

Analýza odpovědí:

Mezi prvním a druhým ročníkem, mě nepřekvapilo, že nejčastější porušení pravidla je zákaz používání mobilního telefonu na pracovišti. V této moderní době si žáci absolutně neumí představit žít bez mobilního telefonu. Nechápu kdy je, naprosto nevhodné používat telefon. Je to jeden z hlavních problémů moderní doby. Spousta žáků je na telefonu závislá a přesto, že je jim jasný postih za nedodržení pravidla, tak ho neustále porušují. Jako učitel odborného výcviku, mám časté konfrontace s žáky na téma používání mobilního telefonu na pracovišti. Žáci, kteří mi na otázku vůbec neodpověděli, jsou, jak jsem se již zmiňovala, buď z problémových, nebo neúplných rodin. U těchto žáků je více výchovných problémů

najednou. Co se týká pravidla zákazu kouření v budově a před budovou praktické výuky, tak se jim neustále snažím vysvětlit jaké má kouření zdravotní následky. Co kouření způsobuje se zdravím. Dále, že před budovou se nekouří z důvodu, že nám házejí nedopalky na zem. Jako učitel odborného výcviku si někdy připadám jako papoušek, který vše stokrát opakuje. Je smutné, když voláte rodičům nezletilého žáka a dozvíte se, že je jim úplně jedno, že jejich dítě kouří. Pak také zjistíte, že běžně rodiče kouří se svými dětmi a, že je to vlastně naprosto normální. Také je spousta rodičů, kteří svým dětem cigarety kupují a berou to jako povinnost. Dále mi dost překvapilo, že jen 10% žáků uvedlo vulgární výrazy. Dle mého názoru to je, dnes nejčastější problém se, kterým, se pedagogové setkávají. Dítě je zrcadlo rodičů, a pokud rodiče se svými dětmi používají, vulgární výrazy pak se my jako pedagogové můžeme, snažit, jak chceme. Pro tyto žáky je pak používání vulgárních výrazů naprosto přirozené. Dále jsem byla mile překvapená, že existují také žáci, kteří si uvědomují, že pokud se budou nevhodně chovat k zákazníkům, tak o ně přijdou. Žáci jsou měsíčně vyplaceny podle své odvedené práce. Také podle toho jak jsou za práci klasifikačně ohodnoceni.

Otázka číslo č. 3: Jaké pravidlo na pracovišti by se dle tvého názoru v případě porušení dalo tolerovat a proč?

Odpovědi:

1. ROČNÍK

Tak na tuhle otázku byla nejčastější odpověď', že by rozhodně tolerovali žáci, používání mobilního telefonu. Takto odpovědělo 70% žáků. Odpovídali rychle, bylo poznat, že se nad tou to otázkou ani moc nerozmýšleli. Jako důvod této odpovědi, tak ten byl zcela jasný, žáci nechápou proč je mobilní telefon na pracovišti zakázán. Argumentovali tím, že je moderní doba a že si neumí představit existovat bez mobilního telefonu. Cítí se být silně omezováni, že nemůžou používat mobilní telefon. Dalších 20 % žáků odpovědělo, že by tolerovali porušení pravidla, které zakazuje kouření na pracovišti praktické výchovy. Opět je to pro ně omezování. Podle jejich názoru by mohli kouřit v době přestávek na jídlo. Nápady jako, že by mohli mít svojí místnost, kde by mohli kouřit. A tím by neomezovali a neohrožovali nekuřáky. Zbytek 10% žáků by tolerovalo pravidlo pozdních příchodů na pracoviště.

2. ROČNÍK

Zde žáci odpovídali podobně jako žáci prvního ročníku, většina žáků se nemůže smířit, s tím, že mají zákaz používání mobilního telefonu na pracovišti. Tak mi odpovědělo 80% žáků. Také nevidí důvod omezení, používání mobilního telefonu. Naopak mi vysvětlovali, že používání telefonu je výhodné, z důvodu, že jsou stále na příjmu. Například, když jim volají rodiče. Dalších 20 % žáků mi odpovědělo, že by netolerovali žádné porušení pravidla.

Analýza odpovědí:

Zde je poznat, že se žáci shodli ve většině na používání mobilního telefonu. Presto, že je jim při školení důkladně vysvětleno, proč se mobilní telefon nepoužívá. Tak s tímto zákazem většina nesouhlasí. Při školení jsou obeznámeni, že pokud jim budou volat rodiče, nebo oni sami si musí zavolat z důležitého důvodu, tak jim volání bude umožněno. Rok od roku je těžší vysvětlování tohoto pravidla. Žáci ho odmítají přijmout a hlavně nechápou naše důvody, proč takové pravidlo existuje. Tolerování pravidla zákazu kouření u 20 % žáků mi nepřekvapilo, ve svém věku vidí jen své potřeby a nedochází jim, jak je nepříjemné kouření lidem, kteří nekouří. Kuřáci nechtějí být omezováni a tak v tomhle věku jednájí sobecky a nedochází jim následky, které svým počínáním můžou způsobit.

Otázka číslo 4: Jaké pravidlo na pracovišti se dle tvého názoru, v případě porušení tolerovat nedá a proč?

Odpovědi:

1. ROČNÍK

Zde bylo 20% žáků přesvědčeno, že pravidlo, které by netolerovali a dokonce tvrdě trestali za jeho porušení je šikanování. Jako důvod uvedli, že šikanu poznali na základní škole. Sdělili mi, jak se jich šikana dotkla v osobním životě a jak složité to pro ně bylo. Dalších 50 % žáků určilo jako nepřijatelné porušení nastaveného pravidla je krádež mezi žáky. Přivlastnit si něco co patří druhému, je závažným přestupkem proti pravidlům soužití ve společenství školní třídy. Je to podle nich naprosté narušení vztahů ve třídě. Krádež vyvolá atmosféru nedůvěry. Dalších 30 % žáků určilo nošení, distribuce a použití drogy, jako naprosto neomluvitelné porušení pravidla.

2. ROČNÍK

Zde žáci odpovídali opět rozdílně. Zhruba 10% žáků určilo jako nepřijatelné porušení pravidla lhaní. Pak následovalo u těchto žáků dovětek, kdo lže tak ten taky může krást. U další skupiny 30% žáků bylo jako nejdůležitější porušení pravidla záškoláctví. Zbytek 60% žáků odpověděl zcela jasně, bez moc velkého přemýšlení, uvedli používání, nošení a distribuci drog. Tito žáci považovali za porušení pravidla všechny návykové látky.

Analýza odpovědí:

Dost mi překvapilo, že tak velké množství žáků prvního ročníku se setkalo se šikanou. Jako učitel se snažím projevy šikany na pracovišti praktické výchovy ihned potlačovat. V případě šikany by měl mít učitel oči otevřené, protože v některých případech je jen otázka doby, kdy se tento projev psychického a fyzického teroru zvrhne v bytí oběti. Při vyšetřování existence šikany na pracovišti jsem dost obezřetná. Co mi velmi zklamalo, že dost malý počet žáků uvedlo používání drog. Je zřejmé, že mezi žáky na učilištích používání drog není tak veliký přestupek. Dokonce mi doplňovali otázku, že lehkou drogu požili všichni. Dnes je to prý normální. Zřejmě si vůbec neuvědomují, že vzniká na drogu závislost a jak moc je tenhle problém závažný. U žáků druhého ročníku je jasný posun v myšlení, neboť tam polovina žáků drogy naprosto odsoudila. Je jim jasný následek při používání, nošení a distribuci drog, který by nastal. Dále se jim nelíbilo záškoláctví, které podle nich v dnešní době jen roste. Z hlediska učitele je záškoláctví porušení jednoho ze základních pravidel vymezující roli školáka.

Otázka číslo 5: Jaké jsou podle tebe nejčastější příčiny porušování pravidel?

Odpovědi:

1. ROČNÍK

Zhruba u 20 % žáků, byla odpověď, že některá pravidla, která jsou dána, nejvíc lákají, aby se porušovala. Dále, uvedli krádež, chuť zkusit, něco získat. Něco z krádeže vyloupit a samozřejmě získat. Dalším žákům přijde velmi zábavné porušovat pravidla, která jsou nastavená. Mají to jako adrenalin. Takto odpovědělo 30% žáků. Odpověď u dalších 40% žáků zněla, že záškoláctví a příčina, necítí se dobře ve škole nebo na pracovišti z důvodu špatného kolektivu. Také udávali, že nechodit do školy provozují na truc rodičům. Chtějí tímto krokem na sebe upozornit. Nejen, aby si všimli rodiče, ale i učitelé,

spolužáci. Chtějí být něčím zajímavý. U 10 % žáků jsem nezískala odpověď žádnou. Nevidí žádnou příčinu v porušování pravidel.

2. ROČNÍK

Tak v téhle odpovědi se asi 30% žáků shodlo s odpovědí prvního ročníku, že zakázané ovoce nejlíp chutná. Co se týká krádeže tak 20% odpovědělo, že je láká také adrenalin a dále se jim líbí, pokud něco odcizí, že se na to nepřijde. Berou to, jako zábavu a dokonce je to baví. Dalších 10% určilo kouření, jako důvod. Jsou závislý a nevydrží bez cigarety celou pracovní dobu, což je šest hodin. Zbytek 50% žáků napsali, také záškoláctví. Jako důvod uvedli nezajímavost, nuda, nepochopení ze strany učitele, rodičů a spolužáků.

Analýza odpovědí:

Doslova jsem byla v šoku z odpovědí, kde určili žáci krádež. To, že jí mají jako adrenalin, dokonce, že mají radost, pokud se na krádež nepřijde. Je to dost šokující zjištění. Pokládám si jako učitel otázku, jak můžou takhle přemýšlet. Jak je to může napadnout. Vždyt' ví, že je za krádež veliký postih, můžou být vyloučeni ze školy. Pokud vyšetřujeme krádež, máme s tím dost velké problémy. Řeší se to s výchovnou poradkyní, s rodičem popřípadě s policií. Tak odpovědi typu, že je to baví, mi dost šokovaly. Další problém je záškoláctví, to všichni učitelé víme. Já se tímto problémem setkávám dost často. Bohužel rodiče a výchovu, kterou by měli dítěti dát, já nevynahradím. Snažím se neustále vysvětlovat špatný dopad, který vzniká, když nám žák chodí za školu a ne do školy. Pokud přijdu na důvod, že se díky spolužákům necítí dobře a z tohoto důvodu nechodí na pracoviště praktické výuky, tak se snažím to vyšetřit. Nemám zájem, aby k tomu docházelo. No a co se týká závislosti spojené s kouřením, tak mohu doplnit pouze, že bohužel závislých v dnešní době přibývá. Na vině jsou i rodiče, kteří to přehlíží a nepovažují za velký přestup proti školnímu řádu. Z vlastní zkušenosti jsem poznala, že jsem si rodiče už několikrát pozvala na pracoviště praktické výuky. Počítala jsem z jejich strany, že učiní nápravu a bohužel bylo to naopak. Dostala jsem pomalu vynadáno, proč je tímto doslovně nesmyslem otravuji.

Otázka č. 6: Jak, řeší tvůj učitel situaci, kdy dojde k porušení některého zavedeného pravidla na pracovišti?

Odpovědi:

1. ROČNÍK

U této otázky 50 % žáků odpovědělo jasně, bez velikého přemýšlení. Učitel OV přestupky řeší nejdříve slovním upozorněním. Pak podle řádu, napomenutím, důtkou mistra, poznámkou. Zhruba 20 % žáků odpovědělo, že učitel OV, zjistí nejdříve jaký je to přestupek a dle toho se rozhodne. Záleží dost jaký je to přestupek a jak se opakuje. Vždy, když je přestupek poprvé tak pokárá, ale zároveň přivře oči. Pokud se přestupek opakuje tak nastávají tresty v podobě úklidu na pracovišti nebo prodloužení pracovní směny. Jeden žák odpověděl, že ho učitel vyhodí z pracoviště, ale to bere jako úlevu, nemusí pracovat. Zbytek 30% žáků odpovědělo, že učitel se snaží domlouvat žákovi a pak také pokud se porušení pravidla opakuje, tak je trest v podobě zákazu úpravy svých vlasů, dle svého návrhu.

2. ROČNÍK

Tady byla reakce opět rozdílná, zhruba 20% žáků sdělilo, že učitel v druhém ročníku řeší přestupky přísněji než u žáků prvního ročníku. Pouze jednou upozorní a pak následuje trest v podobě úklidu na pracovišti. Jedna žákyně odpověděla, v případě porušení pravidla nás učitel OV probodává vražedným pohledem. Hned vím, na čem jsem, ale když provedu nápravu tak se na mě usměje. Dále používá věty typu, přes to vlak nejede a nepojede. Další hezká věta od učitele, sáhněte si do svědomí hvězdy. Dalších 50 % žáků odpovědělo, že pokud poruší pravidlo, nesmí si půjčit kulmy, gely, žehličky na vlasy. Je to podle nich větší trest než poznámka, nebo dokonce důtka učitele. Názor jedné, radši důtku mistra, než jít v natočených vlasech domů. Zbytek 30 % mi odpověděl, že učitel samozřejmě rozděluje tresty podle přestupku, který porušíme a podle četnosti porušení. Mezi přestupky typu, kouření, drogy a krádež nedělá rozdíly a tohle porušení se trestá přísně. Okamžité volání rodičům žáka, dále výchovné poradkyni do školy. Snaží se o okamžitou nápravu a udělení trestu.

Analýza odpovědí:

Jako učitel OV se snažím porušování pravidel předcházet. Vysvětluji možné dopady, na jejich porušení. Mnohdy pak následují tresty, kterým žáci mohli předcházet. U prvních ročníků jsem v určitém ohledu benevolentnější. Z důvodu nezvyklosti na nastavená pravidla na pracovišti. Snažím se být, ale důsledná, neboť mám zájem na tom žáky naučit povinnostem, které musí plnit. Pobavila mi odpověď u druhého ročníku a hodnotím upřímnost těchto žáků. Je opět znatelně vidět, že tito žáci už vědí víc o pravidlech, které jsou na pracovišti zavedená. Dále si uvědomují smysl pravidel a někteří si uvědomují, že bez pravidel to nejde.

Otázka č. 7. Navrhni, co by podle tebe mohlo pomoci, aby pravidla, která máme nastavená na pracovišti, byla dodržována?

Odpovědi:

1. ROČNÍK

Návrh 20 % žáků zněl, že k dodržování pravidel je potřeba, aby byla kázeň. Chtěli více spolupracovat s učitelem na OV. Přejí si více komunikace, empatie. Tím se podle nich vytvoří lepší klima na pracovišti. Dalších 20 % žáků odpovídalo, že záleží, které pravidlo se porušuje nečastěji. Podle závažnosti porušení daného pravidla, musí být žák potrestán podle školního řádu. Na většinu žáků to dle jejich názoru funguje. Dalších 30 % žáků určilo jako důležité, že musejí být pravidla vysvětlena lépe a také musí být zdůvodněna, proč jsou takhle nastavená. Zbytek 30% žáků prvního ročníku odpověděl, že mají být pravidla podaná pozitivně, jasně a stručně. Měla by být opakována, neboť opakování je matka moudrosti a ne až, když je žák poruší. Dále by měla být zveřejněna. Do zavedených pravidel by měli být s názorem zapojeni i žáci. Učitele by měl zajímat žákův názor na zavedená pravidla. Velmi důležité je diskutovat se žáky o pravidlech.

2. ROČNÍK

Zde odpovídalo 30% žáků, že k dodržování pravidel jsou potřeba přísnější postihy. Jedna žákyně napsala, že by pomohla psychologická poradna s problémovými žáky. Rozvinout diskuzi, ale zkrátit informace. Dále více motivovat žáky, k tomu, aby pravidla dodržovala. Dalších 10 % žáků, by přehlíželi drobné přestupky, v případě, že nejsou opakované. A žáci, kteří je spáchají, nepatří mezi problémové žáky. Učitel musí ukázat

autoritu ve vztahu se žáky. Jedna žákyně dokonce navrhla typ motivování, v prvním ročníku se musíš hodně snažit, pak ve druhém tě to bude bavit a půjde ti výkon práce lépe, bez porušování pravidel. Dalších 20 % žáků odpovídalo, že se nesmí přehlížet, problémový žáci, už od počátku co nastoupí na pracoviště. Snažit se najít k nim cestu, komunikovat s nimi. Zaměřit se na problém, který mají a řešit ho hned od počátku. Zbytek 40 % žáků, napsalo, že musí respektovat učitel, měl by k nám dodržovat soukromí, abychom se mu mohli svěřit a mohli jsme se na učitele spolehnout, že si na nás udělá čas, a že nám pomůže. Základ je mít k učiteli důvěru.

Analýza otázek:

Opět jsou rozdílné odpovědi u žáků prvního a druhého ročníku. Souhlasím s názorem, že žáci by měli být do zavádění pravidel zapojeni. Měli by být o nich dobře informováni. Pravidla by měla být častěji opakována. Žák by měl znát postih, který bude následovat za porušení daného pravidla. Co se týká důvěry a empatie mezi učitelem a žákem, tak souhlasím, že je velmi důležitá. Žáci musí vědět, že dodržování pravidel vede k jejich prospěšnosti. A je žádoucí, aby se na jejich vytvoření mohli podílet. Mám ve skupině 15 žáků a z vlastní zkušenosti mohu napsat, že počet žáků je vysoký. Motivovat některé žáky je nadlidský výkon, zvláště pokud si obor nevybírali z důvodu velkého zájmu, ale jen že na ně zbyl. Někteří žáci by potřebovali individuální výchovu.

2.7 Vyhodnocení hypotéz

H1: Předpokládáme, že žáci II. ročníku lépe znají smysl pravidel než žáci I. ročníku.

Tato hypotéza se potvrdila. Žáci II. Ročníku pravidla, která jsou, zavedená na pracovišti znají rozhodně lépe. Jsou zodpovědnější a přizpůsobivější.

H2: Předpokládáme, že pokud ze strany učitele dochází k důsledné kontrole pravidel, jsou více dodržovány žáky.

Jako učitel odborného výcviku vím, že sama musím pravidla dodržovat a jako učitel musím jít příkladem. Dodržování pravidel důsledně kontroluji, jelikož v tom vidím smysl. Z dotazníků vyplynulo, že nejvíce znají ty pravidla, která jim neustále opakuji.

2.8 Závěr výzkum

Cílem výzkumu bylo provedení analýzy chápání a vnímání nastavených pravidel na pracovišti praktického vyučování v oboru kadeřník - kadeřnice. Z výsledků z výzkumu je patrné, že pokud žáci znají smysl pravidel, lépe tyto pravidla dodržují. Nejlépe je to docíleno komunikací mezi učitelem a žákem. Toho docílíme tak, že formulace pravidel je srozumitelná. Žáci by měli být seznámeny s tím, jak dodržovat nastavená pravidla. Případně jak budou vypadat následky za jejich porušování. Pokud je mezi žákem a učitelem vzájemná důvěra tak jsem přesvědčená, že se musí snížit porušování kázně. Dále se ukázalo, jak důležitá je výchova dětí v rodinách. Děti z problémového prostředí hůře dodržují stanovená pravidla, jelikož nemají patřičný vzor z rodinného prostředí. Nedůsledná výchova v rodinách, uspěchaný životní styl se projevuje u těchto dětí i ve škole. Tyto děti často nezvládají základní životní situace a následně nezvládají dodržet i pravidla. Dále pak děti z vyšších ročníků, které mají již zažitá pravidla, jsou více přizpůsobivé a dodržují více pravidla. Žáci druhého ročníku jsou o rok až dva starší a to je v tomto věku na chápání a rozhodování strašně znát. Jako učitel odborného výcviku se snažím, aby žáci vyšších ročníků šli příkladem těm mladším. Rozhodně to není lehké, musím být spravedlivá a zároveň důsledná. Pokud po žácích chci, aby nekouřili, tak sama nekouřím. Dále pokud chci, aby chodili čistý a upravený na pracoviště, tak jim musím jít vzorem.

Dotazníky jsem rozdávala odděleně z důvodu, aby si žáci nepomáhali. Časově jsem dotazníky nechala vyplnit v období čtyř týdnů, Mám čtyři skupiny dětí, které se mi neustále protácejí na praxi. Bylo pro mě velice zajímavé zjištění, že to žáky strašně bavilo. Pro žáky to bylo zpestření výuky. Nemusela jsem je napomínat, aby od sebe opisovali. Každý chtěl sám za sebe mi sdělit názor. To je pro mě další poučení proč vytvářet pravidla společně. Občas během vyplňování měli nějaký dotaz, např. zda ze své upřímnosti nebudou mít nějaký problém. Toto zjištění mě jednak do jisté míry překvapilo, neboť současnou společenskou situaci vnímám jako hodně uvolněnou a osobně se považuji za tolerantního člověka, který ovšem lpí na dodržování jistých základních pravidel. Uklidnila jsem je a sdělila, že rozhodně ne. Upřímnosti si velice vážím. Naopak mi bylo velice milé, že mi žáci po přečtení jejich názorů na dané otázky důvěřují. Zazněli i takové dotazy, že by rádi vyplňovali dotazníky tohoto stylu častěji. Jak jsem se již zmiňovala, žáci byli ve

čtyřech skupinách. Po každém vyplnění dotazníku, na který jsem jim nechala dostatek času a prostoru, jsme dlouho všichni konzultovali. Žáci byli úžasný, byli samozřejmě zvědavý na můj názor na dané otázky.

Tato dotazníková akce, dala do mé práce prvek uvolnění vztahu s žáky. Dost jsme se zasmáli. Jak jsem již psala, je to pro mě velikým přínosem a poučením do dalších let. Vážím si, že všechny čtyři skupiny to vzaly vážně. Samozřejmě se našli i takoví žáci, kteří se o dotazník moc nezajímali, ale těch bylo v průměru 10 %. Tihle žáci nemají ani veliký zájem o práci, studium oboru a jsou většinou problémový. Je samozřejmě škoda, že takoví žáci jsou zapojeni do výuky, respektive nejsou, protože jsou zdrojem negativního chování. Je strašně znát z jakých rodin žáci pocházejí. Jak všichni víme, dítě je zrcadlem rodičů. Jako učitel nemůžu suplovat výchovu na plný úvazek, ale snažím se i u těchto problémových žáků o posun nahoru, v ohledu jejich chování. Chci být spravedlivá a nenechávám se ovlivnit. Nerozlišuji žáka podle vzhledu, známek ze základní školy. Nemám ráda nálepkování. Dělán si názor na žáka sama. Žáci si toho váží a nemají problém se mnou potom vycházet. Někdy po dobrém, někdy bohužel po zlém. Snažím se předcházet negativním situacím na pracovišti. Věřím, že můj malý výzkum na malém vzorku žáků, do jisté míry posunul vnímání nastavených pravidel na našem pracovišti, směrem k lepšímu. Alespoň u zmíněných ročníků. A tento krůček znamená pro uvedené žáky, drobný náskok do života – ovlivňují dění na pracovišti. Ano člověk ve věku patnácti či šestnácti let je silně emociální. Ve své snaze najít „své“ místo na světě, prokazuje značnou vynalézavost. Nápady, jak na sebe upozornit, nemají hranice a často jsou za hranou nastavených pravidel. Pravda, snažit se pochopit chování a jednání druhých a hledat řešení krizových situací nekonfliktní cestou. Při své práci hledám taková řešení nastalých situací, která pokud možno pozitivně v daných situacích se formují individuality, které je nutno řešit citlivě. Mladý člověk se snadno nadchne, ale také tvrdě odmítne řešení, které vnímá jako útok na svoji osobnost. Každý den je pro mě ve vztahu k žákům i po dvaceti letech něčím nový. Snažím se vyvarovat zkratkovitým a krátkodobým řešením a tento výzkum a čas, který jsem věnovala svým žákům při řešení dotazníků, mně přinesl nové nápady. Dávno nenabízím svým žákům „srdce na dlani“, ale způsob otevřenosti s pevně ukotvenou autoritou. Věřím, že má cesta je správná. Ne každý z žáků ji ocení okamžitě, to neočekávám. Ale s lety, kdy bývalí žáci se stanou dospělými a pochopí, že nejkratší cesta k cíli není vždy přímka, věnují drobné zamyšlení náročné a občas přísné paní a vzpomenu si na její jméno v dobrém.

Závěr

Závěrem lze říci, že pravidla by měla být stanovena a formulována kladně, aby nebyla vnímána jako zákaz. Pozitivní informace říká, jaké chování se očekává, je jakýmsi návodem k činnosti. Překračování pravidel může mít různý význam. To co vnímáme jako provokace či drzost, může být testování hranic, někdy se jedná o boj o moc, stanovení pozice mezi vrstevníky, nedostatek pozornosti, ale i nuda může být příčinou. Je důležité rozlišovat mezi trestem a důsledkem chování. Cesta trestů u některých jedinců vyvolává potvrzení nesprávného chování. Žák se při postihu svého jednání cítí jako oběť a trestající autoritu vnímá jako nepřítele. Vždy je dobré porušování pravidel předcházet, což znamená aplikovat respektující postoj vůči žákům. Pravidla vytvářet pokud možno za spolupráce s žáky. Snažit se volit požadavky na žáky smysluplně. Učit žáky dovednosti zvládat konflikty neagresivně. Příčinou chybného chování však může být chybné nastavení pravidel. Žáci neznají smysl či konkrétní cíl. Jako učitel si přeji, aby žáci měli v rámci pravidel dostatek volnosti a prostoru k tomu, aby se svobodně vyjádřily. Všichni žáci nejsou stejní, nevyvíjejí se stejným tempem a mají různé dovednosti a nadání. Spolupráce všech zúčastněných je důležitá – rodičů, učitelů i celého pedagogického sboru.

Resumé

V této bakalářské práci se budu zabývat problematikou, jak studenti vnímají nastavená pravidla na pracovišti odborného výcviku. V první části se soustředím na základní pojmy patřící do této problematiky. Pro část teoretickou jsem získávala informace z knih. Jedná se o charakteristiku odborného výcviku, prostředí, ve kterém probíhá výuka a kde to bez nastavených pravidel nejde. Následující část v dotazníkovém průzkumu zjišťuje, jak žáci vnímají nastavená pravidla a jejich smysl. V závěru práce se věnuji shrnutí poznatků, které jsem získala prostřednictvím dotazníku.

KLÍČOVÁ SLOVA

odborný výcvik, pravidla, školní řád, nekázeň, problémy s pravidly, řešení problémů, prevence

Summary

In this thesis I will address the issue of how students perceive set rules on workplace training. In the first part, I focus on the basic concepts of this issue. For part of the theoretical I obtained information from the books. It is about characteristic of vocational training, the environment of teaching, and place where rules must be defined. The following section in the questionnaire determines how students perceive the set rules and their meaning. At the end, I work with a summary of the knowledge that I gained through the questionnaire.

KEYWORDS

professional training, rules, school rules, discipline problems with the rules, problem-solving, prevention

Seznam literatury

CANGELOSI, James S. *Strategie řízení třídy: jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8014-6.

ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 325 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4727-424.

DUBEC, Michal. *Poznáváme, určujeme a dodržujeme základní pravidla chování ve třídě a ve škole: tematický okruh osobnostní a sociální výchovy Mezilidské vztahy : lekce 7.1*. Vyd. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007, 78 l. ISBN 978-80-87145-15-9.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 3. Překlad Karel Balcar. Praha: Portál, 2010, 383 s. ISBN 978-80-7367-725-1.

HOLEČEK, Václav, Jana MIŇHOVÁ a Pavel PRUNNER. *Psychologie pro právníky*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003, 311 s. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-864-7350-3.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 2. vyd. Český Těšín: Nakladatelství Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.

Pedagogika pro učitele: podoby vyučování a třídní management, osobnost učitele a jeho autorita, inovace ve výuce, klíčové kompetence ve vzdělávání, práce s informačními prameny, pedagogická diagnostika. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Editor Alena Vališová, Hana Kasíková. Praha: Grada, c2011, 456 s. ISBN 978-802-4733-579.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. ISBN 978-80-246-1916-3.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6.

SKALKOVÁ, J. *Pedagogika a výzvy nové doby*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-060-3.

Internetová zdroje:

www.clanky.rvlp.cz [online]. [cit. 2014-04-14].

www.tydenik-skolství.cz [online]. [cit. 2014-02-14].

[online]. [cit. 2014-06-14]. Dostupné z: <http://citaty.net/autori/thomas-edison/>.